

GYURGYÁK JÁNOS:
***Ezzé lett magyar
bazátok***

***A magyar nemzeteszmé és
nacionalizmus története***

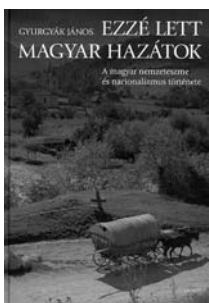
Hat esztendővel *A zsidókérdés Magyarországon* című kötetének megjelenése után Gyurgyák János újra a magyar történetírás (és közélet, de az egy másik kávéház) jövője szempontjából kulcsfontosságú könyvvel jelentkezett: ezúttal a magyar nemzeteszmé és nacionalizmus történetéről készített korrekt, sőt kitűnő nagymonográfiát. Gyurgyák hatalmas apparátust mozgatva közel százötven esztendő eszmetörténeti termését mutatja be a reformkori liberális nacionalistáktól kezdve a polgári radikálisokon, fajvédőkön, konzervatívokon és népieken át egészen a szocialista és kommunista nemzetkonceptiókig. Az áttekintett anyag mennyisége és minősége nem teszi lehetővé a kötet alapos ismertetését, de reményeink szerint a munka számunkra izgalmasabb és érdekesebb megállapításából csemegézve is világossá válnak majd a könyv erényei és hiányosságai egyaránt.

Gyurgyák merőben szokatlan módon az előszóban elárulja, hogy hozzá az angolszász típusú liberális konzervativizmus áll a legközelebb (amely amúgy a magyar eszmetör-

tétben a legnagyobb jóindulattal is csak nyomokban mutatható ki), felsorolja kedves és inkább kritikával kezelt szerzőit is. Kedvelt szerzői között említi Széchenyi Istvánt, Wesselényit, Eötvöst, Kemény Zsigmondot, Szekfút, Babitsot, Németh Lászlót, Bibót és Szabó Zoltánt. A kritikával kezelt szerzők: Kossuth, Desseffy Aurél, Deák, Tisza István, Jászi, Szabó Dezső, Bajcsy-Zsilinszky, Illyés. A szerző korábbi munkássága alapján egyértelmű volt a liberális konzervatív szimpátia és a fajvédőkkel szembeni szigorú elutasítás, de inkább az első

kategóriába vártuk volna Jászi Oszkárt, míg nagy valószínűséggel a másodikba Németh Lászlót. Úgy látszik, hogy Gyurgyák az elmúlt évtizedben kritikusabbá vált a polgári radikálisokkal (és még inkább a szociáldemokratákkal), és megértőbbé a népiek centruma, elsősorban Németh László és Szabó Zoltán iránt.

A kötet a kelleténél talán kevesebbet foglalkozik a 19. századi és az 1945 utáni, és a kelleténél talán többet a két háború közötti művekkel és életművekkel. Gyurgyák pesszimista, a renani értelemben vett (közös emlék a múlttól, közös terv a jövőre) magyar nemzet pusztalétét is megkérdőjelező koncepciója kísértetiesen hasonlít a Szekfű

által a *Három nemzedék*ben megfogalmazott hanyatlás-konceptióra. Ez a koncepció már önmagában is vitatható, és Gyurgyák maga is elismeri, hogy teljesen legitim módon létezhet és létezik egymás mellett egyszerre több vízió is. Ezért a jelen valóban szomorú és keserű állapotának egy pusztulási folyamat végállomásaként való bemutatása kedvéért indokolatlan elhallgatni Széchenyi és Kossuth vagy Deák és Kossuth igen éles hangú vitáit, és szintén indokolatlan a mai eliten egy talán sosem létezett egységes jövőképet számon kérnünk. Szép álmom, de csupán illúzió, hogy akár Gyurgyák nemzedéke, akár a későbbi nemzedékek megalkotnak majd valamiféle kompromisszumos, „nagykoalíciós” modern magyar nemzeteszmet.

Gyurgyák Jánost különös és különleges kapcsolat fűzi a kötetnek alapkonceptiót kölcsönző, és abban legnagyobb terjedelemben tárgyalt Szekfű Gyulához. A legismertebb és legvitatottabb, a magyar nemzet-tudatot a kismagyar–nagy magyar koncepció kidolgozásával tovább roncsoló történetíró, Szekfű Gyula pályája – fogalmazzunk így – fordulatokban igen gazdag volt: előbb a Monarchia közös külügyminisztériuma alá tartozó bécsi levéltár tisztviselője, a tanácskormány által a pesti egyetemre kinevezett, de a katedrát el nem foglaló tanár, a tanácsköztársaság szellemiségének

megfelelő új történelemkönyv megírását vállaló, de a munkát el nem végző történész, majd nemso-kára a keresztény-nemzetinek nevezett rendszer ünnepelt történetírója, később a háború alatt a szellemi ellenállás aktív tagja, majd a háború után moszkvai követ. Mindezek megfontolása után úgy gondoljuk, hogy Szekfűnek, a szekfű életműnek és magatartásnak az alig létező magyar konzervatív kánonban való rögzítése talán a kötet legnagyobb hibája.

SZELKE LÁSZLÓ

(*Osiris Kiadó, Budapest, 2007,*
664 oldal, 4980 Ft)

JOHN RAWLS: *A népek joga*

A 2002-ben elhunyt John Rawls nem csupán a kortárs liberalizmus legfontosabb teoretikusainak egyike volt, de egyúttal a 20. századi angolszász politikai filozófia talán legkiemelkedőbb alakja. 1971-ben megjelent (alap)műve, *Az igazságosság elmélete* a szó szoros értelmében revitalizálta az akkortájt igencsak háttérbe szorult diszciplínát, új lendületet adva a politikára irányuló filozófiai reflexiónak. Munkásságának jelentősége a közvetlen termékenyítő hatás mellett azon is lemérhető, hogy más fontos gondolko-